

ייצוג ושיתוף - מסמך מאוחד

צוות המכון הישראלי לדמוקרטיה

במסגרת פרויקט השטע-היהודי-ערבי קיים המכון הישראלי לדמוקרטיה סדרה בת 17 מפגשים בין אישים יהודים וערבים מהאקדמיה ומהפוליטיקה. המפגשים השישי, השביעי והשמיני של הפרויקט הוקדשו לנושא השותפות והייצוג של ערביי ישראל.

נייר עמדה זה שימש כבסיס לדיון בנושא.

הכרזת העצמאות של מדינת ישראל קבעה: 'בני העם הערבי תושבי מדינת ישראל נקראים לשמור על השלום וליטול חלק בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה הזמניים והריבוניים'. חרף הכרזה זו, מאז קום המדינה ועד היום לא זכו הערבים אזרחי ישראל לייצוג ראוי ולשיתוף משמעותי בחיי המדינה ובמוסדותיה.

ייצוג ושיתוף של הערבים אזרחי ישראל בכל מישורי החיים הציבוריים בישראל ישיגו מטרות חשובות. ראשית, הם יהיו ערובה לביטוי של האינטרסים וההשקפות הייחודיות של המגזר הערבי וישפיעו על אופי ההחלטות הנוגעות למגזר זה ולחברה בכלל ולטיבן. שנית, החלשה של תחושת הניכור והשוליות בקרב הערבים אזרחי ישראל, תחושה שנוצרה בשל הדרתם העקיבה מהחיים הציבוריים. מכאן נובע כי שיתוף הערבים וייצוגם במוסדות ובגופים ציבוריים יבטיחו הן את חיזוק הדמוקרטיה הישראלית הן את תחושת השייכות והאחריות של הערבים לנעשה במדינה. מטרות אחרות שיושגו בעזרת ייצוג הערבים אזרחי ישראל ושיתופם הן הצבת דגמי הזדהות וחקיוי למחנכים ערבים ושכירת הדימויים השליליים הקיימים בעיני חלקים מהציבור היהודי בעניין ערבים.

הצעדים שיש לנקוט לשם הגשמת עקרון הייצוג והשיתוף של הערבים אזרחי המדינה:

1. מאז קום המדינה לא הוכרו המפלגות הערביות כשותפות לגיטימיות בקואליציה. הדרה זו ממוקד הכוח המרכזי ביותר פגעה ביכולתם של הערבים להשתתף בקבלת ההחלטות המשמעותיות ביותר לחברה הישראלית, בסיכוייהם לזכות בנתח המשאבים המגיע להם ובאפשרותם לשתף את נציגיהם בשאר הרשויות והמוסדות הציבוריים. על המפלגות הגדולות לבטל את הפסילה האפרוירית של המפלגות הערביות בשותפות קואליציונית ולבחון את הצטרפותן לקואליציה בתנאים החלים על מפלגות אחרות. למפלגות הערביות צריכה להינתן זכות הסירוב להצטרף לקואליציה, זכות הנשללת מהן היום. השותפות הקואליציונית, אם תמומש, צריכה להיות מלאה ושוויונית. דרך אפשרית להשגת מטרה חשובה

- אך לא פשוטה זו היא תביעה ציבורית רחבה לפני הבחירות מהמועמדים לראשות הממשלה שהם יתחייבו לתת ייצוג לאזרחים ערבים בממשלתם.
2. היום קיימים גופים ציבוריים, נבחרים ואחרים, שמטרתם לייצג את הציבור הערבי בישראל או קבוצות בתוכו. לדוגמה: ועדת המעקב העליונה, ועד ראשי המועצות המקומיות הערביות, ועדי הסטודנטים וועדת המעקב לענייני החינוך הערבי. גופים אלו אינם זוכים להכרה ולשיתוף הפעולה הראויים מטעם רשויות המדינה. **יש להכיר בגופים אלו, להידבר אתם ולהיעזר בהם** למען מענה הולם לצורכי האוכלוסייה הערבית בישראל.
3. במשרדי הממשלה כמעט שאין ייצוג לאזרחי ישראל הערבים, במיוחד ברמת הפקידות הגבוהה האחראית על תכנון המדיניות הממשלתית וביצועה. על ידי שינוי חקיקה והקמת גוף אוכף יש לפעול למען שינוי המצב והבטחה של מתן ייצוג הולם של ערבים בכל דרגות הפקידות בשירות המדינה.
4. יש לפעול לשינוי חקיקה ואכיפתה כדי להבטיח ייצוג הולם לערבים אזרחי ישראל בגופים ציבוריים הפועלים על פי חוק, לדוגמה: רשות השידור, דירקטוריונים של חברות ממשלתיות, מנהל מקרקעי ישראל, ועדות תכנון ובנייה ורשות הדואר. החוקים החלים על גופים אלו כוללים מנגנונים מגוונים למינוי חברי הנהלותיהם, ויש לשנותם באופן שיחייב מינוי אזרחים ערבים על יסוד התייעצות עם ארגונים המייצגים את האוכלוסייה הערבית.
5. יש לפעול לייצוג ערבים ולשיתופם במוסדות ממלכתיים וציבוריים המשרתים את כלל האוכלוסייה, דוגמת בתי המשפט, האוניברסיטות ואמצעי התקשורת, וגופים העוסקים בפיקוח ביטחוני, דוגמת משטרת הגבולות. עידוד הייצוג צריך להיעשות בכלים יעילים המתאימים לכל סוגי המוסדות. לדוגמה: באמצעי התקשורת הממלכתיים אפשר לחייב מכסת זמן שידור בשפה הערבית; באוניברסיטות אפשר להחליט על מתן מענקים לאוניברסיטות ולמכללות המשלבות בתוכן סטודנטים, אנשי סגל ומנהל ערבים; בבתי המשפט יש לשקול הוראת חוק המעניקה העדפה מתקנת למועמדים ערבים על פני מועמדים בעלי כישורים דומים; בגופים העוסקים בפיקוח ביטחוני ומשטרה יש לבטל מחסומים אפריוריים להעסקת אזרחים ערבים ולבחון את מועמדותם באופן ענייני.
6. יש לעודד ועדות המעניקות פרסים ומלגות לשקול את מועמדותם של ערבים אזרחי ישראל העונים על הקריטריונים הרלוונטיים. דרך מעשית לעידוד כזה היא צירוף חברים ערבים בוועדות הפרסים והמלגות למיניהן.